

Nr 202.

Ankom till riksdagens kansli den 15 juni 1944 kl. 2 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1944/45.

(1:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, beräkna anslag å beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1944/45 i enlighet med ett vid statsverkspropositionen fogat förslag.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 278, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 12 maj 1944, föreslagit riksdagen att

dels godkänna upprättat förslag till beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1944/45,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att med iakttagande av vad i statsrådsprotokollet anförts fastställa denna beredskapsstat eller viss del därav att lända till efter rättelse såsom förskottsstat från och med ingången av budgetåret 1944/45 samt att ställa å förskottsstaten uppförda anslag till vederbörande myndigheters förfogande,

dels ock medgiva, att de i beredskapsstaten angivna anslagsbeloppen må överskridas, under förutsättning att Konungen låtit riksdagskallelse utgå eller riksdagen ändock skall inom tjugo dagar sammanträda.

Vid framläggande av det vid statsverkspropositionen fogade, beräknade förslaget till beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1944/45 anförde departementschefen i huvudsak följande.

I finansplanen för nästa budgetår hade bland annat frågan om statsbudgetens avgränsning mot beredskapsstaten för försvarsväsendet behandlats. Därvid hade liksom i förra årets statsverksproposition förutsatts, att summan av de å försvarsberedskapsstaten uppförda anslagen skulle redovisas i förslaget till statsbudget enligt samma principer som gällt för innevarande budgetår. Detta innebure, att beräknat förslag till sådan stat för budgetåret 1944/45 borde fogas vid statsverkspropositionen såsom bilaga till denna. Slutligt förslag i ämnet borde framläggas senare under riksdagen, då ett bättre underlag för beräkningen av medelsbehovet för beredskapsändamål kunde väntas föreligga.

Såsom i finansplanen framhållits skola samtliga poster, som äro hänförliga till den år 1942 beslutade försvarsorganisationen, redovisas över statsbudgeten, varjämte på denna böra uppföras anslag även till sådana andra försvarsändamål, som avse försvarets fredsbehov. Övriga, med beredskapsåtgärderna sammanhängande försvarsutgifter böra liksom hittills täckas från de å beredskapsstaten uppförda anslagen.

För löpande utgifter för den förstärkta försvarsberedskapen hade i årets stat uppförts anslag (IV Ca, Cb, Cc och Ea) å sammanlagt 900 miljoner kronor. Såsom i annat sammanhang närmare utvecklas kunde ett icke obetydligt överskridande av anslagen till armén och marinen (Ca och Cb) befaras. Då ifrågakvarande anslag i beredskapsstaten för nästa budgetår likväl icke beräknades till högre belopp än i årets stat, vore orsaken därtill, att det syntes omotiverat att nu anpassa beräkningen efter förändringar, om vilkas fortbestånd tvekan kunde råda.

Anslaget för engångsutgifter för försvarsväsendet (IV Cd) i beredskapsstaten för nästa budgetår syntes enligt preliminära beräkningar kunna reduceras från 300 till 100 miljoner kronor.

På försvarsberedskapsstaten hade även upptagits anslag för vissa civila ändamål, som stode i omedelbart sammanhang med krigsläget eller vore en förutsättning för åtgärder inom ramen av gällande beredskapslagstiftning. Gemensamt för dessa anslag vore att de skola äga en sådan tillfällig karaktär, att de icke falla under det krav på balansering som i princip uppställts för de å statsbudgeten redovisade, normala utgifterna. Ett tidigare å försvarsberedskapsstaten uppfört anslag för förmalningsersättningar överfördes sålunda vid årets statsreglering till riksstaten, sedan det visat sig, att behov av detta anslag kvarstode, även sedan de omständigheter bortfallit som ursprungligen motiverat dess införande. Likartade överväganden hade föranlett förslag om att ett i gällande stat uppfört förskottsanslag till prisclearing för fodermedel m. m. å 40 miljoner kronor nästa budgetår skulle förvandlas till riksstatsanslag.

Med avseende å de övriga under civila huvudtitlar beräknade förskottsanslagen förordade departementschefen, att förskottsanslaget till kostnader för överflyttning av arbetskraft, som i löpande förskottsstat för försvarsväsendet upptagits till 50 miljoner kronor, överfördes till den allmänna beredskapsstat varom förslag senare komme att framläggas. Anslaget bortföle alltså i detta sammanhang. Till allmänna utgifter för pris- och handelsreglerande åtgärder syntes för nästa budgetår böra beräknas 10 miljoner kronor mot 20 miljoner i gällande stat.

Anledning syntes icke föreligga till andra ändringar med avseende å de i gällande förskottsstat uppförda anslagen än de här angivna.

I propositionen nr 278 har departementschefen, under hänvisning till vad i statsverkspropositionen anförts vid framläggandet av det preliminära statsförslaget, anført följande rörande beräkningen av de å beredskapsstaten uppförda anslagen och vissa därmed sammanhängande spörsmål.

För löpande utgifter under fjärde huvudtiteln beräknades i det preliminära stafförslaget sammanlagt 900 miljoner kronor. Av beloppet föllo 450 miljoner kronor på armén, 125 miljoner kronor på marinen och 25 miljoner kronor på flygvapnet. Återstoden, 300 miljoner kronor, hänfördes till ett för försvarsgrenarna gemensamt anslag, avsett bland annat för krigsfamiljebidragen.

Redan vid framläggandet av det preliminära stafförslaget framhöll jag, att ett icke obetydligt överskridande av de i årets stat uppförda anslagen till arméns och marinens löpande utgifter kunde befaras. Att jag likväl icke fann anledning förorda höjning av ifrågavarande anslag å beredskapsstaten för nästa budgetår berodde på att det då syntes omotiverat att anpassa beräkningen efter förändringar, om vilkas fortbestånd tvekan kunde råda. En beräkning av medelsbehovet för löpande utgifter har numera verkställts med stöd av erfarenheterna under innevarande budgetår. Under förutsättning att beredskapsåtgärderna under budgetåret 1944/45 bli av ungefärligen samma storleksordning som innevarande år skulle anledning föreligga att höja anslagen för de olika försvarsgrenarnas löpande utgifter. Rådande förhållanden torde motivera att så sker. För armén torde höjningen kunna beräknas från 450 miljoner kronor till 500 miljoner kronor, för marinen från 125 miljoner kronor till 160 miljoner kronor och för flygvapnet från 25 miljoner kronor till 40 miljoner kronor. Någon ändring med avseende å det i det preliminära stafförslaget uppförda för försvarsgrenarna gemensamma anslaget till löpande utgifter å 300 miljoner kronor finner jag ej anledning föreslå.

För engångsutgifter beräknades under fjärde huvudtiteln i det preliminära stafförslaget ett anslag å 100 miljoner kronor. Anslaget synes böra höjas till 150 miljoner kronor. I det sålunda beräknade anslaget ingår en post om 26,9 miljoner, avsedd för åtgärder till höjande av den industriella kapaciteten för ammunitionstillverkning. Beträffande detta belopp får jag hänvisa till vad chefen för försvarsdepartementet anför vid framläggandet av propositionen nr 277 till innevarande års riksdag. Vidare ha under anslaget i fråga inräknats belopp om tillhoppa 7 623 000 kronor, avseende materielanskaffning m. m. av likartad natur som den anskaffning av viss teknisk materiel för marinen, för vilken i propositionen 1944: 185 (s. 237) för budgetåret 1944/45 äskats ett reservationsanslag av 900 000 kronor. Enär beslut om sådan medelsanvisning möjligen kan erfordras å sådan tid, att frågan därom ej lämpligen kan underställas riksdagen, ha ifrågavarande utgiftsändamål medtagits i detta sammanhang.

Med avseende å de i det preliminära stafförslaget under finansdepartementet och folkhushållningsdepartementet samt under kapitalbudgeten uppförda anslagen finner jag ej anledning till andra ändringar än att anslaget till förstärkning av den civila administrationen m. m. bör höjas med 5 miljoner kronor och anslaget till engångsanskaffning av materiel för civilbefolkningens skydd m. m. sänkas med samma belopp.

Gällande bestämmelser angående beredskapsstaten för försvarsväsendet förutsätta, att Kungl. Maj:t, när riksdagen är samlad, vid uppkommande behov inhämtar riksdagens bemyndigande att sätta beredskapsstaten i kraft som förskottsstat. I likhet med vad som skedde år 1943 torde ett sådant bemyndigande i rådande läge av praktiska skäl böra inhämtas redan i detta sammanhang. Beträffande innebörden av ett medgivande från riksdagens sida av föreslaget innehåll torde jag få hänvisa till vad jag anförde vid anmälan av propositionen nr 296 till 1941 års riksdag.

Om Kungl. Maj:t prövar nödvändigt att under den tid som förflyter mellan äskandet av regleringsanslag för ännu gällande förskottsstat och fastställandet av en ny förskottsstat meddela beslut om bemyndiganden för verk eller

myndigheter att vidtaga kostnadskrävande dispositioner som äro av natur att böra finansieras från förskottsanslag och för vilka täckning icke redan äskats, böra sådana beslut anmälas för vederbörande riksdagsutskott och därav föranledda utgifter bestridas från den nya förskottsstaten.

Hittills i princip gällande begränsningar i dispositionsrätten till förskottsanslagen böra bibehållas. Skulle en ändring härvidlag senare visa sig erforderlig, torde förslag härom få i vanlig ordning underställas riksdagen.

I anslutning till vad här anförts och till statsverkspropositionen till årets riksdag har upprättats ett förslag till beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1944/45.

Utskottet.

Utskottet, som tagit del av de till ärendet hörande handlingarna, tillstyrker den verkställda beräkningen av anslagen å beredskapsstaten, vilka i förhållande till motsvarande anslag för innevarande budgetår innebära vissa av rådande förhållanden föranledda höjningar. I likhet med vad föregående års riksdag anförde vid behandlingen av beredskapsstaten för nämnda budgetår vill utskottet framhålla angelägenheten av att under nuvarande förhållanden endast sådana utgiftsändamål tillgodoses med anlitan av de å beredskapsstaten under fjärde huvudtiteln uppförda anslagen, som sammanhånga med rådande beredskap såväl i fråga om löpande utgifter som utgifter av engångskaraktär. Det torde liksom hittills ankomma på Kungl. Maj:t att till utskottet lämna redogörelse för fattade dispositionsbeslut.

Utskottet, som alltså tillstyrker Kungl. Maj:ts föreliggande proposition, får hemställa,

att riksdagen må

a) godkänna det vid statsrådsprotokollet över finansärenden för den 12 maj 1944 fogade förslaget till beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1944/45,

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att med iakttagande av vad i berörda statsrådsprotokoll anförts fastställa denna beredskapsstat eller viss del därav att lända till efter rättelse såsom förskottsstat från och med ingången av budgetåret 1944/45 samt att ställa å förskottsstaten uppförda anslag till vederbörande myndigheters förfogande,

c) medgiva, att de i beredskapsstaten angivna anslagsbeloppen må överskridas, under förutsättning att Konungen låtit riksdagskallelse utgå eller riksdagen ändock skall inom tjugo dagar sammanträda.

Stockholm den 15 juni 1944.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 199.